

21. YÜZYILDA SOSYAL GÜVENLİĞİN MELEZLEŞMESİ: TÜRKİYE ÖRNEĞİNDE BİSMARCK VE BEVERIDGE MODELLERİ İLE TOPLUMSAL ALGI İLİŞKİSİ

Eray KARAGÖZ

Dr., Herhangi bir Kuruma bağlı değildir.

eraykaragozz@gmail.com

ORCID: 0000-0002-0315-2021

Başvuru Tarihi: 01/05/2025

Kabul Tarihi: 26/05/2025

DOI: 10.21441/sosyalguvence.1689056

Türü: Araştırma Makalesi

Atf: Karagöz Eray. (2025), 21. Yüzyılda Sosyal Güvenliğin Melezleşmesi: Türkiye Örneğinde Bismarck ve Beveridge Modelleri ile Toplumsal Algı İlişkisi, Sosyal Güvence Dergisi, 2025 (Özel Sayı), s. 239-260. doi: 10.21441/sosyalguvence.1689056

ÖZ

Bu çalışma, Türkiye’de uygulanan sosyal güvenlik sisteminin reform arayışlarını, Bismarck ve Beveridge modelleri perspektifiyle değerlendirerek; bu iki modelin prensipleri, finansman yapıları ve uygulama biçimlerinin yarattığı farklılıkları ortaya koymayı hedeflemektedir. Literatürde yer alan teorik yaklaşımların yanı sıra, Türkiye örneği üzerinden yürütülen ampirik analizlerle, mevcut sosyal güvenlik sistemine dair toplumsal memnuniyete bilimsel bir temel oluşturulması amaçlanmaktadır.

Araştırma kapsamında, 2006–2024 dönemine ait SGK faaliyet raporları, TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması sonuçları ve kamuya açık bütçe verileri kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmada birincil veri toplanmamış, tamamı ikincil nitelikteki kurumsal ve kamuya açık kaynaklardan elde edilen sayısal veriler kullanılmıştır. Araştırmanın kuramsal temeli, sosyal güvenlik sistemlerinin Bismarck ve Beveridge modellerine dayalı olarak yapılandırılmış; Türkiye’deki uygulamalar, bu model ayırımına göre yıllık sosyal güvenlik gider kalemleri bazında sınıflandırılmıştır. Gider verileri üzerinden yıllar itibarıyla model yönelimi hesaplanmış, bu yönelim ile TÜİK tarafından yayımlanan memnuniyet, mutluluk ve umut düzeyleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak test edilmiştir. Veri analizi sürecinde parametrik ve non-parametrik korelasyon testleri, basit doğrusal regresyon analizleri kullanılmıştır. SPSS 23.0 yazılımı aracılığıyla gerçekleştirilen bu analizlerde %5 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminin biçimsel olarak Bismarck modeline dayalı gibi görünse de uygulamada Beveridge tipi kapsayıcı ve primsiz hizmet anlayışının giderek belirginleştiğini göstermektedir.

Yapılan istatistiksel analizler, Bismarck modeline yönelimin artması durumunda memnuniyet ve mutluluk düzeylerinde artış eğilimi olduğunu, Beveridge modeline kayıldıkça bu göstergelerde anlamlı düşüşler yaşandığını ortaya koymuştur. Öte yandan, umut düzeyi ile model yönelimi arasında anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Bu bulgular, vatandaşların sosyal güvenlik sisteminden duyduğu tatminin, yalnızca hizmet sunumu değil, sistemin dayandığı finansman ve karşılıklılık ilkesinden de etkilendiğini göstermektedir. Bu yönüyle sosyal güvenlik politikalarının yeniden yapılandırılmasında sadece mali sürdürülebilirlik değil; aynı zamanda kapsam genişliği, vatandaş algısı ve memnuniyet gibi psikososyal göstergelerin de birlikte ele alınması gerektiğine işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Güvenlik, Reform, Bismarck Modeli, Beveridge Modeli, Türkiye, Sosyal Politika

THE HYBRIDIZATION OF SOCIAL SECURITY IN THE 21ST CENTURY: THE RELATIONSHIP BETWEEN BISMARCK AND BEVERIDGE MODELS AND PUBLIC PERCEPTION IN THE CASE OF TURKEY

ABSTRACT

This study aims to evaluate the reform efforts in Turkey's social security system from the perspective of Bismarck and Beveridge models, by highlighting the differences in principles, financing structures, and implementation mechanisms of both frameworks. In addition to theoretical approaches in the literature, the study seeks to provide a scientific foundation for understanding public satisfaction with the current system through empirical analyses based on the Turkish case.

Within the scope of the research is based on publicly available secondary data, including SGK (Social Security Institution) annual reports, the Turkish Statistical Institute's (TÜİK) Life Satisfaction Surveys, and national budget data covering the 2006–2024 period. No primary data collection was conducted. The analytical framework is structured upon the Bismarck and Beveridge models, through which Turkey's social security expenditure items were classified annually. The orientation of the system was assessed by calculating the model-based expenditure distribution, and its relationship with indicators such as satisfaction, happiness, and hope was statistically tested. Parametric and non-parametric correlation tests as well as simple linear regression analyses were employed using SPSS 23.0, with a significance level of 5%.

Findings obtained as a result of the research indicate that although Turkey's social security structure appears to be formally aligned with the Bismarck model, there has been a growing tendency toward the inclusive and non-contributory service logic characteristic of the Beveridge model.

Statistical analyses show that an increase in Bismarck-oriented financing is associated with higher levels of satisfaction and happiness, while a shift toward the Beveridge model correlates with a statistically significant decrease in these indicators. However, no significant relationship was found between model orientation and levels of hope. These results suggest that public satisfaction with the social security system is not only shaped by the availability of services but also by the perceived fairness and reciprocity embedded in the system's financing structure. Therefore, social security reform efforts in Turkey should consider not only financial sustainability but also the psychosocial dimensions of coverage, citizen perception, and satisfaction.

Keywords: Social Security, Reform, Bismarck Model, Beveridge Model, Turkey, Social Policy

GİRİŞ

Türkiye'nin sosyal güvenlik sistemi, ekonomik, demografik ve toplumsal yapısındaki köklü dönüşümlerin etkisiyle uzun yıllardır reform tartışmalarının merkezinde yer almakta ve sürekli olarak evrim geçirmektedir. Özellikle genel sağlık sigortası, sosyal güvenlik reformları ve emeklilikte yaşa takılanlar gibi başlıklar, son yirmi beş yılda toplumsal ve siyasal gündemi belirleyen temel konular arasında yer almıştır. Bu durum, sosyal güvenliğin yalnızca bir teknik düzenleme alanı değil; aynı zamanda toplumsal adaletin sağlanması açısından da kritik bir öneme sahip olduğunun göstergesidir.

Sosyal güvenlik sistemleri, bireyleri doğumdan ölüme kadar süren yaşam döngüsünde karşılaşılabilecekleri ekonomik ve sosyal risklere karşı korumayı amaçlayan, kamu güvencesine dayalı modern refah programlarıdır. Bu sistemler; uzun vadeli (emeklilik, malullük, ölüm) ve kısa vadeli (hastalık, analık, iş kazası vb.) sigorta kolları ile sosyal yardım ve hizmetlerden oluşmakta; finansmanları ise genellikle prim ve vergi gelirlerinden sağlanmaktadır (Gümü, 2010, s. 5–6). Hem kapsamı hem de finansman yapısı bakımından sürekli tartışmaların ve reform arayışlarının odağında yer almaktadır. Türkiye özelinde de bu dönüşüm süreci kısa vadeli değil, uzun soluklu ve katmanlı bir nitelik taşımaktadır.

1980'li yıllarda uygulamaya konulan neoliberal politikalar, Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin mali yükünü azaltmak ve özel sektörü sosyal güvenlik alanına dahil etmek amacıyla kapsamlı yapısal dönüşümleri beraberinde getirmiştir. Özellikle 24 Ocak 1980 kararlarının ardından, refah harcamalarında kısıtlamalar gündeme gelmiş; sağlık ve emeklilik gibi temel alanlarda kamunun doğrudan hizmet sunuculuğu rolü kademeli olarak zayıflatılmıştır. Bu süreçte, bireysel emeklilik sistemi gibi özel sektör merkezli finansal araçlar sosyal güvenliğin tamamlayıcı unsuru olarak geliştirilmiştir (Kökalan Çımrın & Durdu, 2015, s. 68–70).

2000'li yılların başında yaşanan ağır ekonomik kriz, yalnızca makroekonomik dengeleri değil, sosyal politika anlayışını da köklü biçimde dönüştürmüştür. Devletin popülist ve parçalı refah yaklaşımının yerini, daha rasyonel, mali disiplini esas alan ve çok bileşenli bir sosyal güvenlik modeli almıştır. Bu dönüşüm sürecinde, 2001 yılında ilan edilen Güçlü Ekonomiye Geçiş Programı, sosyal güvenlik sisteminin yapısal olarak yeniden kurgulanmasına ve finansal sürdürülebilirlik temelinde reformların hızlanmasına zemin hazırlamıştır (Akgeyik, 2019, s. 30).

Sosyal güvenlik sistemleri, bireyleri doğum, hastalık, iş kazası, işsizlik, yaşlılık ve ölüm gibi temel sosyal risklere karşı korumayı hedefleyen kurumsal yapılardır. Bu sistemler, her ülkenin kendi demografik, ekonomik ve siyasal yapısına göre

biçimlenmekte; uluslararası normlar ise ortak çerçeve sunmaktadır. Türkiye’deki sistem de ILO ve BM gibi kuruluşların evrensel ilkeleri ile şekillenmiştir (Alan, 2023, s. 58–60). Ancak bu şekillenen sistemin arka planında sadece evrensel ilkeler bulunmamaktadır. Artan rekabet baskısı, teknolojik gelişmeler, yaşam süresinin uzaması ve nüfusun yaşlanması gibi küresel eğilimler, sosyal güvenlik politikalarının sürdürülebilirliğini günümüzde daha da kritik bir mesele haline getirmiştir. Bu gelişmeler ışığında, sosyal güvenlik sistemlerinin finansman yöntemleri, hizmet sunum ilkeleri ve toplumsal kapsayıcılık düzeyi yeniden sorgulanmaya başlanmıştır. Bu çerçevede, sosyal güvenlik yapılarının tasarımında öne çıkan iki temel model dikkat çekmektedir: Bismarck modeli, katkı esaslı ve sigortalılık temelinde yapılandırılmıştır; Beveridge modeli ise yurttaşlık temelli, vergiyle finanse edilen evrensel hizmet anlayışına dayanmaktadır. Her ne kadar bu iki model teorik düzeyde belirgin farklar taşısa da, uygulamada birçok ülke her iki yaklaşımın bileşenlerini barındıran karma yapılara yönelmiştir.

Bu hibrit sistemler, geleneksel model ayrımlarının giderek bulanıklaşmasına neden olmuştur. Günümüzde birçok Avrupa ülkesi, Bismarck’ın gelir temelli katkı mekanizmaları ile Beveridge’in vergiye dayalı sosyal yardım sistemini birleştiren yapılar geliştirmiştir. Bu yaklaşım, mali sürdürülebilirlik ile toplumsal kapsayıcılığı dengeleyen bir refah tasarımı sunmayı hedeflemektedir. Örneğin Hollanda, katkılı ve katkısız ödeme modellerini eş zamanlı içeren yapısıyla bu dönüşümün öncülerinden biri olarak öne çıkmaktadır (Özmen, 2017, s. 604).

Bismarck ve Beveridge modelleri arasındaki temel fark, esasen sosyal hakların kazanım biçiminde ortaya çıkmaktadır. Beveridge yaklaşımı, yurttaşlık temelinde asgari gelir güvencesi sunmakta; Bismarck sistemi ise bireyin geçmişte yaptığı katkılara bağlı olarak gelir düzeyini korumayı esas almaktadır. Beveridge modelinde uygulanan “less eligibility” ilkesi, yardımın yalnızca çalışamayacak durumda olan bireylere sağlanması gerektiğini savunur. Bu ilke aracılığıyla emeğin teşvik edilmesi ve kamu yardımlarına yönelik bağımlılığın azaltılması amaçlanmaktadır (Benassi, 2010, s. 7). Öte yandan, Bismarck modelinin sınıfsal işlevi çok daha belirgindir. Bu sistem, özellikle sanayi toplumlarında işçi sınıfını sisteme entegre ederek siyasal istikrarı koruma ve sermaye birikimini destekleme amacıyla kurgulanmıştır. Buna karşılık Beveridge modeli, emeğin yeniden üretim maliyetini tüm topluma yaymayı hedefleyen, daha eşitlikçi bir sosyal güvenlik perspektifi sunmaktadır (Akpınar, 2014, s. 140–142).

OECD ülkelerinde zaman içinde Bismarck ve Beveridge modelleri arasındaki farkların belirginliğini yitirdiği görülmektedir. Sosyal sigorta katkılarının yanı sıra genel bütçeden sağlanan desteklerin artması, uygulamada bu iki sistem arasında

geçişkenliği artırmış; bu da kuramsal düzlemdeki ayrımların giderek tartışmalı hâle gelmesine yol açmıştır (Gür & Göze Kaya, 2019, s. 39–41). Türkiye örneğinde ise tarihsel olarak Bismarckçı izler taşıyan sosyal güvenlik sistemi, zamanla prim esaslı yapıyı vergi temelli unsurlarla harmanlayan bir karma modele dönüşmüştür (Durdu, 2009, s. 46–47; Özcan, 2021, s. 48–50).

Sosyal güvenlik reformu ile hizmet sunumunda evrenselleşme hedeflenmiş; finansmanda ise hem prim hem de bütçe transferi birlikte kullanılmıştır. Alan’a (2023) göre bu yapısal karmaşıklık, hizmet sunumu bakımından Beveridge yaklaşımına yaklaşıırken, finansman mantığı açısından Bismarck modelini korumaktadır. Bu durum, reformların model bütünlüğüyle değil, daha çok pratik zorunluluklarla şekillendiğine işaret etmektedir.

Bismarck modeli çalışan katkısına dayalı sigorta temelli bir yapı sunarken; Beveridge modeli, evrensel yurttaşlık temelinde sosyal hizmetleri vergiyle finanse eden bir yaklaşımdır (Toprak, 2015, s. 160). Ayrıca, sosyal yardım mekanizmalarına yaklaşımları bakımından da iki model birbirinden ayırır: Bismarck sistemi sosyal yardımları dışsal bir unsur olarak görürken; Beveridge yaklaşımı bu yardımları sistemin asli bileşeni olarak kabul eder (Bulut, 2011, s. 60–61). Bu bağlamda Türkiye’de uygulanan reformlar, kapsam genişlemesine rağmen, finansman tarafında hâlâ Bismarckçı geleneği sürdürmekte; bu da kurumsal yapı ile mali yapının birbirini tam olarak desteklemediği, çelişkili bir sistem doğurmaktadır (Güzel, 2005, s. 65–66).

Türkiye’nin sosyal güvenlik sisteminde reform arayışları, tarihsel olarak inşa edilmiş kurumsal yapının çağın gereklerine uygun şekilde yeniden yapılandırılması ve küresel standartlarla uyumlu hale getirilmesi ihtiyacı doğrultusunda yeniden gündeme gelmiştir. Bu bağlamda, sosyal güvenlik politikalarının yalnızca ekonomik boyutlarıyla değil, aynı zamanda toplumsal ve yönetsel dinamikleriyle birlikte ele alınması büyük önem taşımaktadır. Bismarck ve Beveridge modellerinin temel ilkelerinin birbirini tamamlayacak biçimde sentezlenmesi, sosyal güvenlik sisteminin başarısını artıracak stratejik yönelimlerin başında gelmektedir.

Bu çalışma, Türkiye’deki sosyal güvenlik sisteminin yapısal zayıflıklarını ve toplumsal beklentileri derinlemesine analiz etmeyi; bu analizler doğrultusunda uygulanabilir ve sürdürülebilir reform önerileri geliştirmeyi hedeflemektedir. Sunulan değerlendirmeler, politika yapıcılar, uygulayıcı aktörler ve akademik çevreler için somut çıkarımlar üretmeyi amaçlamaktadır. Nihai olarak, sosyal güvenlik sisteminin daha adil, kapsayıcı ve mali açıdan sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması yönündeki çabaların, ülkenin ekonomik gelişimi ve toplumsal refahı açısından stratejik bir zemin oluşturacağı değerlendirilmektedir.

1. MATERYAL VE METOD

1.1. Araştırmanın Tasarımı ve Genel Çerçevesi

Bu çalışma, Türkiye’deki sosyal güvenlik sistemine yönelik reform ve yeniden yapılandırma tartışmalarını, Bismarck ve Beveridge modelleri çerçevesinde karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele almakta ve nicel veri analiz yöntemlerini kuramsal sınıflandırmalarla bütünleştirmektedir. Araştırma kapsamında, 2006–2024 dönemine ait kamu maliyesi göstergeleri, TÜİK memnuniyet anketleri, politika belgeleri ve akademik literatürden elde edilen ikincil veriler kullanılmıştır. Mutluluk ve umut verilerinde ise, 2006-2022 dönemi kullanılmıştır. Bunun sebebi ise 2023 ve 2024 dönem verilerinde bu verilerinin sunulmamış olmasıdır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Model Yaklaşımı

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de uygulanan sosyal güvenlik sisteminin melez (karma) model özelliklerini ortaya koymak ve bu yapının bireyler üzerindeki hizmet sağlayıcı kuruma ilişkin memnuniyet algılarına nasıl yansıdığını analiz etmektir. Model sınıflaması yapılırken hizmetin sunum biçimi, yani vatandaşlık temelli ve eşitlikçi mi yoksa katkıya dayalı mı olduğu, esas alınmıştır.

1.3. Model Sınıflandırması & Tanımlayıcı Temel

Emekli aylıkları, doğrudan prim ödemesine dayalı olduğundan Bismarck modeli kapsamında değerlendirilmiştir. Öte yandan, sağlık harcamaları gibi, prim karşılığı da olan ancak temel olarak tüm vatandaşlara eşit şekilde yapılan destekler Beveridge modeline dahil edilmiştir. Bu ayrım, hizmet sunumunun karşılıklılık mı yoksa sosyal eşitlik mi temelinde gerçekleştiğini belirlemede yol gösterici olmuştur.

1.4. Kuramsal Bağlam ve Tamamlayıcı Literatür

Bismarck modeli, katkı ve karşılıklılık ilkelerine dayanırken; Beveridge modeli, eşitlik ve evrensel erişim esaslarını temel alır. Ancak uygulamada bu teorik yapılar toplum algısında farklılaşabilmektedir. Örneğin Breunig ve arkadaşlarının (2022) Almanya örneğinde gerçekleştirdiği ampirik çalışmada, Bismarck tipi sosyal güvenlik sisteminin yalnızca %32 oranında “adil” bulunduğu; çoğunluğun vatandaşlık temelli daha eşitlikçi hizmetleri tercih ettiği ortaya konmuştur. Bu bulgu, sosyal güvenlik sisteminin yalnızca mali ve kurumsal yönleriyle değil, aynı zamanda bireylerin adalet, aidiyet ve güven algıları üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

1.5. Veri Toplama Süreci

Çalışmada veri toplama süreci üç temel kaynaktan oluşturulmuştur:

- (1) SGK ve Hazine ve Maliye Bakanlığı'na ait yıllık istatistik raporları,
- (2) TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırmaları,
- (3) Ulusal ve uluslararası akademik veri tabanlarında yapılan sistematik literatür taraması.

Tüm veriler, kamuya açık ve ikincil nitelikte kaynaklardan elde edilmiştir.

Sınırlılıklar ise, makro düzeydeki mali veriler (SGK giderleri) ile bireysel düzeydeki algı verilerinin (TÜİK anketleri) ilişkilendirilmesindeki yanlış potansiyeli, sosyal güvenlik harcamalarının kesin çizgilerle iki modele (Bismarck/Beveridge) indirgenmesinin getirdiği basitleştirmeler, model yönelimi dışında memnuniyet, mutluluk ve umut düzeylerini etkileyebilecek gözlemlenmemiş diğer sosyo-ekonomik veya psikolojik faktörlerin varlığıdır.

1.6. İstatistiksel Analiz Yöntemleri

Araştırmada kullanılan nicel veriler, SPSS 23.0 istatistik yazılımı aracılığıyla analiz edilmiştir. Veri seti, 2006–2024 dönemine ait yıllık SGK gider kalemleri ile TÜİK tarafından yayımlanan yaşam memnuniyeti göstergelerinden (memnuniyet, mutluluk ve umut oranları) oluşmaktadır.

Veriler zaman serisi mantığıyla değerlendirilmiş; model yönelimi (Bismarck/Beveridge oranları) ile toplumsal algı göstergeleri arasındaki ilişkiler test edilmiştir. Bu kapsamda Pearson korelasyon analizleri uygulanmış, varsayımlar sağlandığında basit doğrusal regresyon analizleri gerçekleştirilmiştir. Tüm analizlerde %5 anlamlılık düzeyi esas alınmış hem istatistiksel anlamlılık hem de açıklayıcılık gücü (R^2) birlikte değerlendirilmiştir.

1.7. Değerlendirme Kriterleri

Sosyal güvenlik sisteminin finansman yapısı ve model yönelimi doğrultusunda, yıllık bazda SGK giderleri Bismarck ve Beveridge sınıflamasına göre ayrıştırılmış; bu yapısal farklılıkların TÜİK verilerinde yer alan memnuniyet, mutluluk ve umut düzeyleri üzerindeki yansımaları istatistiksel olarak analiz edilmiştir. Elde edilen sonuçlar, sadece maliyet ve kapsam değil, aynı zamanda vatandaş algısı ve sistem meşruiyeti açısından da değerlendirilmiştir.

1.7.1. Beveridge ve Bismarck Modeli Kısacasında: Rakamlarla Türkiye

2015 yılında SGK'nın prim gelirleri, toplam gelirlerin yaklaşık %69,7'sini oluşturmuş; bu oran 2016'da %70,8'e çıkarak sistemin büyük ölçüde katkı esaslı, yani Bismarck modeline dayalı bir finansman yapısına sahip olduğunu göstermiştir. Ancak

2018 ve 2019 yıllarında da devlet destekli kalemlerin ve merkezi bütçe transferlerinin bu dönemde artış gösterdiği açıkça izlenebilmektedir.

2020 yılı itibarıyla küresel salgının yarattığı ekonomik baskılar, sosyal yardımlara duyulan ihtiyacı artırmış; bu da prim gelirlerinin toplam gelir içindeki payını %67,9'a geriletmiştir. 2021 yılında bu oran %66,2'ye düşerken, 2022'de yeniden %71,5'e ulaşmış; 2023 ve 2024 yıllarında ise sırasıyla %66,7 ve %70,5 seviyelerinde gerçekleşmiştir. Bu dalgalanma, sistemin temelinde prim esaslı bir yapıyı sürdürse de mali dengenin sağlanmasında vergi temelli gelirler ve bütçe transferlerinin artan rolüne işaret etmektedir.

Bismarck modeline dayalı yapılarda prim gelirlerinin toplam finansman içindeki payı yüksek olmalıdır. Türkiye'de ise bu oranın yıllar itibarıyla %70 bandında seyretmesi, sistemin uygulamada Beveridge modelinin temel unsurlarını da içeren karma bir yapıya evrildiğini göstermektedir. Özellikle 2020 sonrası dönemde artan açık finansmanı, SGK'nın kendi kaynaklarıyla harcamalarını karşılamada zorlandığını ve merkezi bütçeye olan bağımlılığın kalıcı hale geldiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğine dair yapısal bir yeniden değerlendirmeyi gerekli kılmaktadır.

Nominal düzeyde bakıldığında, SGK'nın toplam geliri 2015 yılında yaklaşık 220 milyar TL iken, 2023 yılında 2,2 trilyon TL'ye; 2024 yılında ise 3,96 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Aynı dönemde giderler 231 milyar TL'den 2,23 trilyon TL'ye, ardından 3,97 trilyon TL'ye yükselmiştir. Son dokuz yılda bütçede gözlenen yaklaşık 18 katlık artış, yalnızca enflasyonla açıklanamayacak bir derinleşmeyi temsil etmekte; yaşanan nüfus, artan emekli sayısı ve sağlık hizmetlerinin maliyeti gibi demografik ve yapısal unsurların sosyal güvenlik sistemi üzerindeki yükünü gözler önüne sermektedir. Özellikle emekli aylıkları ve sağlık giderleri, yıllar boyunca toplam harcamaların en büyük iki kalemi olarak kalmaya devam etmiştir.

Gelir-gider dengesi ise sistemin kırılganlığını daha net biçimde ortaya koymaktadır. 2015 yılında yalnızca 11,4 milyar TL düzeyinde olan bütçe açığı, 2023 yılında yaklaşık 39,3 milyar TL'ye yükselmiş; 2024 yılında ise 10,3 milyar TL açık öngörülmüştür. Bu açıklar büyük oranda bütçe transferleriyle kapatılmış; söz konusu transferler 2023'te 849 milyar TL'ye, 2024'te ise 1,44 trilyon TL'ye ulaşmıştır. Bu büyüklükteki transfer yükü, SGK'nın katkı esaslı yapısının tek başına yeterli olmadığını; sistemin sürdürülebilirliğinin giderek daha fazla merkezi bütçeye bağımlı hale geldiğini göstermektedir.

Model bazlı ayrıştırma, bu mali yapının daha net bir biçimde anlaşılmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda, Tablo-1, SGK'nın gelir kalemlerinin Bismarck ve Beveridge modelleri çerçevesinde dağılımını sunmaktadır.

Tablo 1: Sosyal Güvenlik Kurumu Gelir Kalemlerinin Dağılımı

Kalem	Açıklama Özeti	Model
Prim Gelirleri	Çalışan ve işveren katkısına dayalı. Asgari ücret, memur maaşı gibi artışlar etkilemektedir. Doğrudan prim gelirini ifade etmektedir.	Bismarck
Prim Yapılandırmaları	Yapılandırma kapsamında tahsil edilen primleri ifade etmektedir.	Bismarck
Devlet Katkısı	GSS gibi kalemler içerisinde, prim karşılığı olmayan transferler.	Beveridge
Ek Ödeme Transferi	Prim karşılığı bağlanan emekli aylığına ilaveler	Bismarck
Faturalı Ödemeler	Bayram ikramiyesi gibi sosyal destekleri ifade etmektedir.	Beveridge
Diğer Gelirler	Katılım payı, faiz, ceza, terkin, kira vb. doğrudan sigorta primi değil.	Beveridge

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporları, 2024.

Tablo-2 ise aynı yöntemle göre gider kalemlerini sunmaktadır. 2024 yılı verileri, Türkiye'nin sosyal güvenlik sisteminin hem gelir hem de harcama düzeyinde karma (melez) bir yapıya sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. 3,94 trilyon TL'lik gelirin yaklaşık %71,2'si prim esaslı kaynaklardan, %28,8'i ise vergi temelli katkı ve transferlerden sağlanmıştır. Aynı şekilde, toplam 3,97 trilyon TL'lik harcamanın %70,9'u katkıya dayalı kalemlerden, %29,1'i ise evrensel sosyal yardımlar ve sağlık harcamalarından oluşmaktadır. Özellikle GSS kapsamındaki hizmetler, çalışan emekliye yapılan ikramiyeler ve afetzedelere sunulan katkısız sağlık hizmetleri Beveridge modelinin yansımalarıdır.

Tablo 2: Sosyal Güvenlik Kurumu Gider Kalemlerinin Dağılımı

Gider Kalemi	Açıklama	Model
Emekli Aylıkları	Geçmiş katkıya/prime dayalı, prim esaslı aylık sistemidir.	Bismarck
Sağlık Giderleri (GSS)*	Genel Sağlık Sigortası'nın katkısız kısmını da içermektedir. Yaşlı, yoksul gibi gruplar da prim karşılığı olmaksızın faydalanıyor.	Beveridge
Ek Ödeme	Primle bağlanan emekli aylıkları üstüne verilir.	Bismarck

Tablo 2 (Devamı) : Sosyal Güvenlik Kurumu Gider Kalemlerinin Dağılımı

Gider Kalemi	Açıklama	Model
Faturalı Ödemeler	Alt sınır aylık, ek ödemeler gibi kalemleri içermektedir.	Beveridge
Diğer Sigorta Ödemeleri	Cenaze, emzirme, iş göremezlik gibi prim karşılığı ödemelerdir.	Bismarck
Diğer Giderler	Yatırım, yönetim, komisyon gibi genel yönetime dair genel kamu harcaması.	Beveridge

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporları, 2024.

Tablo-3, sosyal güvenlik sisteminin yalnızca katkı esaslı yapıyla değil, aynı zamanda refah devleti ilkeleri doğrultusunda evrensel risk paylaşımı sorumluluğu üstlendiğini göstermektedir. Sonuç olarak, Türkiye sosyal güvenlik sisteminin yasal zemin açısından Bismarck modeline dayalı, uygulamada ise Beveridge unsurlarını giderek daha fazla içselleştiren melez bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. Bu yapısal bileşim, mali sürdürülebilirlik ve kurumsal yeniden yapılandırma tartışmalarını daha da acil ve kritik hale getirmektedir. Sağlık giderleri (GSS), her ne kadar prim karşılığında görünse de düşük gelir gruplarının, çocuklar gibi bakmakla yükümlü olunan kişilerin, sağlık hizmetlerine eşit erişimin varlığı ile Beveridge modellemesine yakın seyretmektedir. Bu ayrımların yapılmasında kullanılan ölçüt, hangi tip hizmet sunumunun olduğu ve temel perspektifin bu modellemeye yakın olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple ilgili kategori Beveridge tipi olarak çalışmada yer almaktadır. Ek ödemelerde ise, prim karşılığı yapısı gereği hesaplanmakta ancak evrensellik içermesiyle Beveridge modeline yakınsa da primli rejimin bir karşılığı olması sebebiyle bu konumlandırmaya sahip olmuştur.

Tablo 3: Sosyal Güvenlik Kurumu Gelir ve Giderleri Modellemesi

Tür	Finansman Kaynağı	Miktar (Milyon TL)	Toplam Gelire Oranı (%)
Gelir	Prim Geliri + Yapılandırma Geliri (Bismarck)	2.810.531	≈ 71,2 %
Gelir	Devlet Katkısı + Transferler (Beveridge)	1.133.706	≈ 28,8 %
Gelir	Toplam Gelir	3.944.237	100 %
Gider	Emekli Aylığı + Ek Ödeme + Diğer Sigorta (Bismarck)	2.813.900	≈ 70,9 %
Gider	Sağlık, Faturalı, Yatırım vb. (Beveridge)	1.158.916	≈ 29,1 %
Gider	Toplam Gider	3.972.816	100 %

Kaynak: Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporları, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe İstatistikleri, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

1.7.2. Sosyal Güvenlik Kurumu Hizmetlerinden Memnuniyet

TÜİK tarafından gerçekleştirilen Yaşam Memnuniyet Anketi vasıtasıyla, Sosyal Güvenlik Kurumu tarafından sağlanan hizmetlerden duyulan memnuniyet ölçülmektedir. Tablo-4'te Sosyal Güvenlik Kurumu'ndan alınan hizmete dair memnuniyet oranları aktarılmaktadır.

Tablo 4: Kurum Hizmetlerinden Memnuniyet

Yıl	Memnun	Orta	Memnun değil	Fikri yok
2006	63,8	17,0	14,4	4,8
2007	73,8	13,7	8,1	4,5
2008	71,5	15,5	9,4	3,7
2009	58,9	13,3	10,8	17,1
2010	54,9	10,7	8,9	25,6
2011	56,1	11,3	7,0	25,6
2012	59,7	12,4	9,9	18,0
2013	69,6	8,3	9,6	12,5
2014	58,4	9,9	11,5	20,2
2015	58,7	9,9	9,8	21,7

Tablo 4 (Devamı): Kurum Hizmetlerinden Memnuniyet

Yıl	Memnun	Orta	Memnun değil	Fikri yok
2016	67,9	8,3	7,5	16,3
2017	62,5	10,6	8,6	18,3
2018	63,1	10,8	9,1	17,0
2019	61,1	12,0	10,2	16,8
2020	63,9	15,0	8,4	12,7
2021	59,1	12,2	10,5	18,2
2022	63,8	11,2	9,2	15,8
2023	61,0	13,5	8,4	17,0
2024	58,8	14,9	10,1	16,1

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyet Anketi, 2024.

Tablo-5'te ise, 2006 yılından bu yana Sosyal Güvenlik Kurumu giderleri, Bismarck ve Beveridge sınıflandırması oranlaması ile SGK memnuniyet oranlarına dair tablo yer almaktadır.

Tablo 5: Sosyal Güvenlik Kurumu Giderleri ve Memnuniyet

Yıl	Toplam Gider (milyon TL)	Bismarck Gider Oranı (%)	Beveridge Gider Oranı (%)	SGK Memnuniyet Oranı (%)
2006	77.115	73,13	26,87	63,8
2007	87.668	72,9	27,1	73,8
2008	92.478	77,21	22,79	71,5
2009	105.291	77,13	22,87	58,9
2010	121.998	68,03	31,97	54,9
2011	140.715	68,18	31,82	69,6
2012	160.323	69,2	30,8	58,4
2013	182.689	68,64	31,36	58,7
2014	204.401	69,58	30,42	67,9
2015	231.526	69,82	30,18	62,5
2016	276.536	70,86	29,14	63,1
2017	312.736	70,83	29,17	61,1
2018	377.972	69,72	30,28	63,9
2019	393.724	65,79	34,21	59,1
2020	540.096	67,54	32,46	63,8
2021	654.820	65,99	34,01	61

Tablo 5 (Devamı): Sosyal Güvenlik Kurumu Giderleri ve Memnuniyet

Yıl	Toplam Gider (milyon TL)	Bismarck Gider Oranı (%)	Beveridge Gider Oranı (%)	SGK Memnuniyet Oranı (%)
2022	1.039.812	68,19	31,81	58,8
2023	2.232.339	66,56	33,44	58,8
2024	3.972.816	70,8	29,2	58,8

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyet Anketi, 2024. Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporları, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe İstatistikleri, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

2. Bulgular

Bismarck modelinin katkı esaslı ve kurumsal yapısı ile Beveridge modelinin evrensel hizmet anlayışı arasındaki farklar, Türkiye örneğinde giderek melez bir modele doğru evrilen uygulamalar ile iç içe geçmiştir. Anket verileri ve kamu maliyesi göstergeleri üzerinden yapılan analizler bu etkileşimi ortaya koymuştur.

Tablo 6: 2006–2024 Dönemine Ait SGK Beveridge Oranı ile TÜİK Memnuniyet Verileri Üzerinden Yapılan Analiz Sonuçları

Analiz Türü	Değer	Yorum
Pearson Korelasyon	–0.401 (p =0.089)	Orta düzey negatif, sınırda anlamlı
Regresyon Katsayısı	–0.622 (p = 0.089)	Beveridge oranı arttıkça memnuniyet azalıyor eğilimi
R² (Açıklayıcılık)	0.16	Beveridge oranı memnuniyet varyansının %16’sını açıklıyor

Gerçekleştirilen çalışmaya göre, giderler içerisindeki Beveridge model oranı arttıkça ve ağırlık kazandıkça, memnuniyet düşme eğilimine girmektedir. Başka bir ifade ile, negatif yönlü ve orta düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. Ancak p-değerleri 0.05’in üzerinde (≈ 0.09) olduğu için sonuçlar istatistiksel olarak sınıra yakın ama anlamlı kabul edilmemektedir. R² değeri (%16) de sınırlı açıklayıcılık göstermektedir. Başka bir ifade ile diğer sosyal veya yapısal faktörlerin memnuniyeti etkilediği açık olarak sunulmaktadır.

Tablo 7: 2006–2024 Dönemine Ait SGK Bismarck Oranı ile TÜİK Memnuniyet Verileri Üzerinden Yapılan Analiz Sonuçları

Analiz Türü	Değer	Yorum
Pearson Korelasyon	0.400 (p = 0.089)	Orta düzey pozitif, sınırda anlamlı
Regresyon Katsayısı	+0.621 (p = 0.089)	Bismarck oranı %1 arttığında memnuniyet %0.62 artıyor
R² (Açıklayıcılık)	0.160	Bismarck oranı memnuniyet varyansının %16'sını açıklıyor

Sonuca göre, giderler içerisindeki Bismarck model oranı arttıkça SGK hizmetlerinden memnuniyet de artma eğilimi göstermektedir. Bu ilişki istatistiksel olarak %10 anlamlılık düzeyinde gerçekleşmiştir. Başka bir ifadeyle, sınıra yakın güçlü bir eğilim taşımaktadır. %16'lık açıklama gücü, diğer değişkenlerin (hizmet kalitesi, işlem süresi, kişisel deneyim) de önemli rol oynadığını göstermektedir. Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin Bismarck modeline daha fazla dayanması (yani primli yapının güçlenmesi), vatandaş nezdinde memnuniyet algısını artıran bir etki yaratmaktadır. Tablo-8’de memnuniyet kriterine ek olarak, mutluluk ve umut düzeyleri de eklenmiştir.

Tablo 8: 2006–2022 dönemine ait Karşılaştırmalı ve Genişletilmiş Analiz

Model	Bağımlı Değişken	Pearson Korelasyon	Pearson p-değeri	Regresyon Katsayısı	Regresyon p-değeri	R-kare (%)
Beveridge Oranı	SGK Memnuniyet	-0.401	89	-0,622	0,089	16,00
Beveridge Oranı	SGK Mutluluk	-0.485	48	-1.05	0,048	23,50
Beveridge Oranı	SGK Umut	-0.302	239	-0.13	0,239	9,10
Bismarck Oranı	SGK Memnuniyet	0.4	89	0.621	0,089	16,00
Bismarck Oranı	SGK Mutluluk	0.485	0.048	1.049	0.0482	23,55
Bismarck Oranı	SGK Umut	0.301	0.238	0.1302	0.2388	9,11

Kaynak: TÜİK, Yaşam Memnuniyet Anketi (Memnuniyet verileri 2006-2024, Mutluluk ve Umut verileri ilgili yıllar için 2006-2022), Sosyal Güvenlik Kurumu Faaliyet Raporları, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe İstatistikleri, Hazine ve Maliye Bakanlığı Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri

Tablo 9: Analiz Sonuçları

Finansman Modeli	Bağımlı Değişken	İlişki Yönü	Anlamlılık	Açıklayıcılık (R ²)
Beveridge	Memnuniyet	Negatif	Sınırdı ($p = 0.089$)	%16.0
Beveridge	Mutluluk	Negatif	Anlamlı ($p = 0.048$)	%23.5
Beveridge	Umut	Negatif	Anlamsız ($p = 0.239$)	%9.1
Bismarck	Memnuniyet	Pozitif	Sınırdı ($p = 0.089$)	%16.0
Bismarck	Mutluluk	Pozitif	Anlamlı ($p = 0.048$)	%23.5
Bismarck	Umut	Zayıf pozitif	Anlamsız	%9

Gerçekleştirilen analiz sonuçlarına göre; Mutluluk düzeyi hem Beveridge oranıyla negatif hem de Bismarck oranıyla pozitif anlamlı şekilde ilişkili olduğu ortaya çıkmıştır. Yani, sistemin yapısı bireylerin mutluluğunu etkilemektedir. Memnuniyet ise, model değişimlerinden etkilenmekte ancak sınırda kalmaktadır. Umut ise, daha çok makro etkenlere bağlı ve SGK modeliyle doğrudan ilişkilendirilemeyecek kadar zayıf olduğu görülmektedir.

Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin finansman yapısına ilişkin 2006–2024 dönemi gider kalemleri, Bismarck ve Beveridge modelleri esas alınarak sınıflandırılmış ve vatandaş algısına yansımaları, TÜİK Yaşam Memnuniyeti Araştırması verileri ile analiz edilmiştir. Kurumsal tercihin bireyler üzerindeki etkisini anlamaya yönelik olarak memnuniyet, mutluluk ve umut göstergeleriyle ilişkilendirme yapılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre, Bismarck modeline dayalı primli yapı arttıkça, vatandaşların SGK hizmetlerinden duyduğu memnuniyet ve mutluluk düzeyinde pozitif bir artış eğilimi gözlenmektedir. Özellikle mutluluk düzeyi ile Bismarck oranı arasında istatistiksel olarak anlamlı ve orta düzeyde pozitif bir ilişki saptanmıştır ($r = 0.49$, $p < 0.05$). Bu sonuç, katkı esaslı sistemlerin bireyde daha fazla hak sahipliği, karşılıklılık ve güven hissi doğurduğunu göstermektedir.

Diğer yandan, Beveridge modeline yönelim arttıkça, memnuniyet ve mutluluk düzeylerinde belirgin bir azalma eğilimi gözlemlenmiştir; mutlulukla olan ilişki istatistiksel olarak anlamlı çıkmıştır ($r = -0.49$, $p < 0.05$). Bu bulgu, kamusal finansmanla sürdürülen ancak katkısız hizmet sunumunun bireyde sistemle bağ kurmakta zayıf kalabileceğini düşündürmektedir. Beveridge yapısının kapsayıcı

olmasına rağmen, bireylerde “karşılık alma” duygusunu yeterince beslememesi, algısız düzeyde olumsuz yansımayla neden olabilmektedir.

Umut düzeyi açısından yapılan analizlerde ise, her iki model oranı ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki kurulamamıştır. Bu durum, umut gibi daha geniş ve geleceğe dönük psikososyal bir yapının yalnızca sosyal güvenlik yapısıyla değil, aynı zamanda makro ekonomik, siyasi ve kültürel birçok faktörle birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bulgular Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin sadece mali sürdürülebilirlik açısından değil, aynı zamanda toplumsal aidiyet, güven ve tatmin duygularını da gözetenek yeniden yapılandırılması gerektiğini göstermektedir. Ne tam katkıya dayalı bir yapı ne de tamamen evrenselci bir model tek başına yeterli görünmemektedir. Çalışma, melez model önerisinin hem mali hem de sosyolojik gerekçelerle daha güçlü bir alternatif sunduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgular, sosyal güvenlik reformlarının yalnızca finansal sürdürülebilirlik ekseninde değil, aynı zamanda sosyal adaletin güçlendirilmesi, kapsayıcılığın artırılması ve devlet-toplum ilişkisinde güven inşasının yeniden sağlanması yönünde tasarlanması gerektiğini göstermektedir. Bismarck modelinin kurumsal yapısı ve prim esaslı finansman mekanizması belirli avantajlar sağlarken; düşük gelirli, güvencesiz çalışan veya sistem dışında kalan bireyler açısından kapsayıcı bir yapı sunamamaktadır. Buna karşılık, Beveridge modelinin sunduğu evrensellik ilkesi, özellikle dezavantajlı grupların korunmasına yönelik önemli ipuçları vermektedir. Dolayısıyla, Türkiye’de sosyal güvenlik politikalarının yeniden yapılandırılmasında bu iki modelin güçlü yönlerinin harmanlandığı hibrit bir strateji geliştirilmesi zorunlu hâle gelmektedir.

Sistemin sadece mali disiplin ya da kamu yükünü azaltma motivasyonu ile reforme edilmesi, uzun vadede adalet ve eşitlik ilkelerini zedeleyebilir. Özelleştirme eğilimleri hizmet kalitesini düşürebileceği gibi, sosyal dışlanmayı da artırabilir. Bu nedenle, sosyal güvenliğin "melez model" anlayışıyla yeniden yapılandırılması gerektiği görüşü güç kazanmaktadır (Özsuca, 2003, s. 149–150). Mevcut sistemin hem kurumsal yapısı hem de hizmet kalitesi bakımından gözle görülür farklılıklar barındırdığını ortaya koymuştur. Finansal sürdürülebilirlik açısından Bismarck modeli avantajlı görünürken, kapsayıcılık ve sosyal eşitlik yönünden Beveridge yaklaşımının daha uygun olduğu belirlenmiştir.

Reform sürecinde yalnızca ekonomik parametreler değil; sosyal katılım, kamu-özel iş birliği ve yurttaş temelli politika yapımı gibi yönetim boyutları da dikkate alınmalıdır (Tiyekli, 2008, s. 7, 31). Ayrıca coğrafi farklılıklar, bölgesel kalkınma düzeyi ve demografik değişkenler gibi yapısal faktörler, sosyal güvenlik hizmetlerinin erişilebilirliği üzerinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu bağlamda hem mikro düzeyde memnuniyetin hem de makro düzeyde ekonomik sürdürülebilirliğin dikkate alındığı çok boyutlu analizlerin yapılması elzemdir.

Sosyal güvenlik sistemi, yalnızca sosyal değil, aynı zamanda makroekonomik dinamiklerle yeniden şekillenmektedir (Akpınar, 2014, s. 155). Türkiye’de sağlık sisteminin finansmanında vergi ve prim dengesinin sağlanması gerektiği sıklıkla ifade edilmektedir. Sosyal sigorta modelleri kayıt dışı istihdamın yüksek olduğu ortamlarda yeterli kaynak yaratamazken; vergilere dayalı sistemler mali yükü artırmaktadır. Bu nedenle hibrit finansman modelleri, ülke gerçeklerine uyumlu çözümler üretmek açısından giderek önem kazanmaktadır (Tatar, 2011, s. 107).

Türkiye’de sosyal güvenlik sisteminin sürdürülebilirliğini tehdit eden başlıca unsurlar arasında gelir-gider dengesinin bozulması, kayıt dışı istihdam, erken emeklilik, düşük aktif/pasif oranı ve fonların verimsiz yönetimi yer almaktadır (Canbay & Demir, 2013, s. 305–308). Bu sorunlar sadece mali değil, aynı zamanda sosyal meşruiyeti de zedelemektedir. Sistemin meşruiyeti yalnızca ekonomik performansa değil, toplumsal güven duygusuna da bağlıdır. Bu bağlamda, yalnızca teknik değil; değer temelli, toplum merkezli reformlara ihtiyaç duyulmaktadır (Yenihan, 2017, s. 192–193).

Çalışmanın bulguları, sosyal güvenlik sistemine dair reform algısının yalnızca sosyo-demografik değişkenlerle açıklanamayacak kadar güçlü olduğunu ve bu nedenle reform ihtiyacının toplumsal düzeyde meşruiyet kazandığını ortaya koymaktadır. Türkiye’de sosyal yardımların muhtaçlık temelli bir anlayışla sunulması ve evrensel yurttaşlık ilkesinden uzaklaşılması, Beveridge modelinin temel felsefesiyle çelişmektedir (Gökbayrak, 2010, s. 143). Yardım sistemlerinin siyasi kayırmacılığa açık hâle gelmesi, sosyal güvenlik hakkının "hak" olmaktan çıkıp "lütuf" biçiminde algılanmasına neden olmaktadır (Kırmızı & Hüseyinli, 2019, s. 1223).

Öte yandan, erken emeklilik, düşük prim matrahı ve yaygın kayıt dışılık gibi yapısal zaafılar, sistemin mali temelini sarsarken; yaşlı nüfusun artışı da gider kalemlerini artırmaktadır (Öz, 2005, s. 186). Avrupa’da da benzer sorunlar yaşanmakta; Bismarck tipi modeller, artan yaşlı nüfus nedeniyle finansal baskı altına girmektedir. 2050’ye kadar yaşlı bağımlılık oranının iki katına çıkacağı öngörülmektedir (Murrja & Kola, 2015, s. 72). Dahası, daha fazla yeniden dağıtım

yapan Beveridge tipi modellerin sanılanın aksine daha küçük ölçekli kaldığı, Bismarck sistemlerinin hem kapsam hem de katkı düzeyi açısından daha büyük olduğu gözlemlenmektedir (Conde-Ruiz & Profeta, 2003, s. 9–10).

Latin Amerika örnekleri, görünürde kamu temelli olan sistemlerin sessizce Beveridge yönüne kaydığını göstermektedir. Prim tavanlarının artması ve maksimum emekli maaşlarının sabitlenmesi gibi uygulamalar, bu sessiz dönüşümün araçlarıdır (Mesa-Lago, 2008, s. 5). İspanya’da da reform yapılmadan Beveridge tipi modele geçiş yaşanmakta, bu da bireylerin uzun vadeli tasarruf kararlarını zayıflatmaktadır (Conde-Ruiz & González, 2014, s. 30).

Türkiye’de ise prim esaslı yapı; güvencesiz çalışanlar, bakım emeği veren kadınlar ve kayıt dışı istihdamda bulunanlar için sosyal güvenliğe erişimi sınırlamakta, sistemin kapsayıcılık ve adalet ilkeleriyle çelişmektedir (Kaymaz, 2022, s. 69–70). Dijitalleşmenin ve platform ekonomisinin yarattığı yeni çalışma biçimleri sosyal güvenlik kapsamı dışında kalmakta, bu da sistemin aktüeryal dengesini daha da zorlaştırmaktadır. Erken emeklilik uygulamaları ve katkı payı olmadan yapılan ödemelerle birlikte değerlendirildiğinde, sistemin sürdürülebilirliğine dair ciddi risklerin olduğu görülmektedir.

Tüm bu çerçevede, Türkiye için en uygun yönelim; Bismarck ve Beveridge modellerinin avantajlarını sentezleyen, finansal sürdürülebilirliği toplumsal kapsayıcılıkla dengeleyen bir hibrit yapının tasarlanmasıdır. Bu yeni sistemin temel yapı taşları şu şekilde olmalıdır:

- Prim esaslı finansman yapısının mali disiplinle güçlendirilmesi,
- Vergi temelli evrensel hizmetlerin sürdürülebilir şekilde devam ettirilmesi,
- Dijital sistemlerin yaygınlaştırılması yoluyla erişim ve kalite artışının sağlanması,
- Bölgesel farklılıkların sosyal koruma stratejilerine yansıtılması,
- Reform sürecinde şeffaflık, toplumsal katılım ve hesap verebilirliğin artırılması.

Böyle bir model, yalnızca teknik bir reform değil; aynı zamanda sosyal güvenliğin meşruiyet, adalet ve toplumsal güven ilkeleri doğrultusunda yeniden inşası anlamına gelecektir.

KAYNAKÇA

- Akgeyik, T. (2019). 2000’li yıllarda Türkiye’de sosyal politikanın dönüşümü: Değişim ve reform eğilimleri. *HAK-İŞ Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 8(21), 24–49.
- Akpınar, T. (2014). “Türk Sosyal Güvenlik Sisteminin Ekonomi Politikği: Kuruluş Süreci”, *Çalış. Ve Toplum*, c. 3, sy 42, ss. 137-158, 2014.
- Akpınar, T. (2014). Türk sosyal güvenlik sisteminin ekonomi politikği: Kuruluş süreci. *Çalışma ve Toplum*, 2014/3, 137–158.
- Alan, T. (2023). Türkiye ve dünyada sosyal güvenlik sistemlerinin karşılaştırılması ve sürdürülebilirlikleri. *International Journal of Sustainability*, 1(1), 58–77. <https://doi.org/10.5281/zenodo.7779077>
- Benassi, D. (2010). Father of the welfare state? Beveridge and the emergence of the welfare state. *Sociologica*, 3, 1–21. <https://doi.org/10.2383/33647>
- Breunig, C., Breyer, F., Kapteina, M., Schwerdt, G., & Sterba, M.-B. (2022). Between Beveridge and Bismarck: Preferences for Redistribution through Public Pensions. *Beiträge zur Jahrestagung des Vereins für Socialpolitik 2022*. <https://hdl.handle.net/10419/264111>
- Bulut, M. (2011). Sosyal Güvenlik Sistemlerinde Sosyal Yardım Yaklaşımı ve Türkiye’de Durum. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 2(3), 57–64.
- Canbay, T., & Demir, M. (2013). Türkiye’de sosyal güvenlik açıkları ve sosyal güvenlik ahlakı. *Yönetim ve Ekonomi*, 20(2), 303–315.
- Conde-Ruiz, J. I., & Profeta, P. (2003). What Social Security: Beveridgean or Bismarckian? FEDEA Working Paper No. 2003–16.
- Durdu, Z. (2009). Modern devletin dönüşümünde bir ara dönem: Sosyal refah devleti. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22, 37–50.
- Gökbayrak, Ş. (2010). Türkiye’de sosyal güvenliğin dönüşümü. *Çalışma ve Toplum*, 2010(2), 141–160.
- Gümüş, E. (2010). Türkiye’de sosyal güvenlik sistemi: Mevcut durum, sorunlar ve öneriler. *SETA Analiz*, (24), 1–22. <https://ssrn.com/abstract=1950582>
- Gür, L., & Göze Kaya, D. (2019). Finansman türüne göre OECD ülkelerinde sağlık harcamalarının gelişimi: 1980 sonrası. *International Journal of Economics and Politics*, 4(10), 36–52.
- Güzel, A. (2005). Türk sosyal güvenlik sisteminde öngörülen reform: Mevcut sorunlara çözüm mü? *Çalışma ve Toplum*, 2005/4, 61–76.

- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024). Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Gerçekleşmeleri. T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. <https://www.hmb.gov.tr/butce-buyuklukleri>
- T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı. (2024). Bütçe İstatistikleri. Hazine ve Maliye Bakanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı. <https://www.sbb.gov.tr/butce-istatistikleri/>
- Kaymaz, Y. S. (2022). Türkiye'nin refah rejiminin dönüşümü. *Sakarya İktisat Dergisi*, 11(1), 66–76.
- Kırmızı, E. & Hüseyinli, N. (2019). Sosyal güvenlik hakkının geleceği üzerine bir değerlendirme. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 2019(2), 1203–1236.
- Kökalan Çımrın, F., & Durdu, Z. (2015). Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin dönüşümü ve bireysel emeklilik sistemi. *Emek ve Toplum*, 4(8), 61–75.
- M. Tiyekli, (2008), “Sosyal devlet ilkesi bakımından Türkiyede sosyal güvenlik uygulaması ve sosyal güvencikte reform arayışları”, Master's Thesis, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Mesa-Lago, C. (2008). History of social security in Latin America. Fundación MAPFRE, International Meeting on the History of Insurance Companies in the World, Madrid.
- Murrja, A. S., & Kola, B. (2015). The security of health care in Albania as a combination of “Bismark” model and “Beveridge” model. *European Scientific Journal*, 11(10), 68–79.
- Öz, E. (2005). Türkiye'de sosyal güvenliğin durumu ve reorganizasyon arayışları. *Sosyoekonomi*, 2, 180–195.
- Özcan, S. (2021). Sosyal güvenlik kavramı ve Türkiye'de sosyal güvenlik sistemi. *Vergi Raporu*, (260), 41–62.
- Özmen, Z. (2015). Refah modelleri açısından Avrupa'da ve Türkiye'de sosyal güvenlik sisteminin finansmanı. *DÜSOBED Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 88–113.
- Özmen, Z. (2017). Avrupa'da sosyal güvenlik sisteminin finansmanı: Farklı refah devletleri üzerine bir inceleme. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(2), 600–620.
- Özsuca, Ş. (2003). Küreselleşme ve Sosyal Güvenlik Krizi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 58(02).
- Sosyal Güvenlik Kurumu. (2024). 2024 yılı Faaliyet Raporu. Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı. <https://www.sgk.gov.tr>

- Tatar, M. (2011). Sağlık hizmetlerinin finansman modelleri: Sosyal sağlık sigortasının Türkiye’de gelişimi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 1, 103–133.
- TÜİK, Yaşam Boyu Memnuniyet Anketi, 2024, 2022.
- Toprak, D. (2015). Uygulamada ortaya çıkan farklı refah devleti modelleri üzerine bir inceleme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21, 151–175.
- Yenihan, B. (2017). Bir sosyal politika aracı olarak sosyal güvenlik: Dünya’da ve Türkiye’de gelişimi üzerine bir inceleme. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 15(30), 177–196.